

Julianus Apostata

historiskt drama i fem akter

av Christian Lanciai (2010)

Personerna:

Mirella
Krysanteus, hennes far
Constantius
hans tjänare
sibyllan
Julianus
Priscus
Marina
Maximus
en cyniker
en sofist
en stoiker
en nyplatonist
Eusebius, kejserlig hoveunuck
general Sallust
general Nevitta
andra generaler
kejsarinnan Eusebia
en kurir
Helena, Constantius syster, Julianus drottning
general Florentius
en hovman
Libanius

Soldater och hovfolk

Handlingen äger rum i det romerska riket från Gallien till Persien under 300-talet.

Copyright © C. Lanciai 2010

Julianus Apostata

Akt I scen 1. Delfi.

Mirella Far, det är en öde plats du fört mig till. Vad är din mening?

Krysanteus Jag är trött på att gå ensam hit och gråta jämt och ständigt. Se det som en del av din utbildning. De mest sällsamma scener har utspelats här och gör det fortfarande, men det är bara jag som kan se dem.

Mirella Far, du börjar ju bli gammal. Är det dina fantasier nu igen som inspirerar dig till att försöka dela med dig av din förryckthet?

Krysanteus Det är just problemet, dotter min. Är jag förryckt, eller är jag initierad i en alltför sällsam sanning? Om du ser vad jag ser är det sanning, men om du ej kan se de spöken jag upplever här är jag beredd att kapitulera och erkänna mig som förryckt. Men min uppfattning är, att de scener som utspelar sig här är eviga, och därför upprepas de ständigt. Säg mig vad du ser, min flicka.

Mirella Ett tempel i ruiner, övergivet och förtrampat, kanske skändat, bortglömt men levande begravet och skrikande i sin tystnad.

Krysanteus Du hör alltså skriket?

Mirella Nej, jag upplever det.

Krysanteus Då hör du det desto tydligare. Men jag ser nu en av våra gäster nalkas. Han är här varenda dag. Min dotter, kan du se gestalterna som nalkas?

Mirella En grov och trött men ändå högburen och högst allvarlig man, följd av dystra krigare.

Krysanteus Då ser du vad jag ser. Då är det ingen dröm och inga fantasier.

Mirella Vilka är de?

Krysanteus Var blott tyst och akta noga. Jag skall förklara allting för dig efteråt.

Constantius (kommer in med fyra krigare) Aldrig trodde jag att jag skulle komma hit, men nyfikenheten tog över.

soldat 1 Ers majestät, detta är ett förbannat ställe, ökänt för sin trolldom och sitt världsbedrägeri.

Constantius Men ingen har någonsin kunnat belägga oraklet med en osanning. Jag vill bara höra vad hon har att säga mig. Sedan kan ni ödelägga stället.

soldat 2 Ni tar en risk, ers majestät, med att befatta er med den yttersta vidskepelsen.

Constantius Vad har jag att förlora? Oraklet tar ju inte ens betalt längre och accepterar inte längre några gåvor, sedan vi har förbjudit all hedendomskommers.

soldat 3 Vi tycker inte om det.

Constantius Inte jag heller. Men vad finns det att tycka om här i livet? Allt är ju bara bedrägeri. Det insåg redan min far, och bara därför blev han kristen.

soldat 4 Ers majestät, ni hädar.

Constantius Nej, jag bara säger sanningen, och därför är jag här, för att ta reda på om någonting alls kan vara sant.

soldat 1 Låt Augustus hållas. Han har ingenting att förlora.

Constantius Nej, just det.

Mirella Vem är han?

Krysanteus Konstantin den stores son.

Mirella Kejsar Constantius? Men han är ju död sedan länge?

Krysanteus Han tycks leva vidare i sin grämselse.

Constantius Så, träd fram, sibylla och orakel, och förkunna mig mitt öde, om du kan.

sibyllan Ingen har någonsin kommit hit förgäves.

Constantius Vi har försökt utrota alla de hedniska avgudarna men aldrig lyckats helt, men vad du än säger kommer vi att fortsätta processen. Så det är ingen idé du försöker behaga eller smickra mig. Oraklet skall förintas ändå.

sibyllan Du är rädd. Bara därför har du kommit hit.

Constantius Nej, osäker. Jag famlar i mörkret i hopplös visshet om att jag aldrig skall finna något ljus. Bara därför har jag rest hit.

sibyllan Vad vill du veta?

Constantius Allt.

sibyllan Precisera dig.

Constantius Jag har lyckats utrota hela min familj men aldrig lyckats få några barn. Min hustru och drottning är barnlös och döende. Av de enda två kusiner som överlevde upphöjde jag den ene till Caesar, varpå han förhävde sig, så att jag måste förinta honom. Den andra kusinen har jag måst upphöja till Caesar för att han skulle åtgärda hotet i Gallien, vilket han klarade av trots massiva sabotage, och han har inte förhävt sig men däremot gjort sig populärare än jag. Därför har jag återkallat honom för att kväsa honom. Då utropar honom hans trupper till kejsare. Inbördeskriget blir oundvikligt. Vem skall segra?

sibyllan Du har försökt utrota alla religioner utom din egen, och även inom den vill du utrota alla utom din egen sekt. Du har mördat alla dina bröder och släktingar. Din etablering som kejsare är total men har kostat dig din själ och all din lycka och frihet. Julianus är ung och fri och tolerant och har vunnit alla hjärtan genom sin öppenhet. Han har ingenting på sitt samvete, och han är inte bara avgudad av de flesta av alla sina soldater men även utomlands, av franker och germaner och perser. Du förstår nog själv vem som måste vinna.

Constantius Han är en hedning!

sibyllan Nej, han försvarar historien medan du tror att du som alla kristna kan våldföra sig på den. Det går inte. Den hämnar sig alltid, och den som inte lär sig av den måste bli överkörd av den.

Constantius Detta är ditt sista orakelspråk, som ingen någonsin skall få höra, ty hädanefter skall oraklet i Delfi tiga för evigt.

sibyllan Du gräver blott din egen grav i din makts fåfänga girighet, som alla andra.

Constantius Nog av! Slakta henne!

(Soldaterna går fram och slaktar henne.)

Ni har icke hört ett ord, och icke jag heller. Oraklet är dött och utplånat. Låt det bli känt i hela världen. Redan min far plundrade Delfi på allt vad här fanns. Vi har bara att fullborda verket. Låt ingen byggnad få stå kvar!

soldat 1 Ni hörde, gubbar! Låt oss riva de ruiner som finns kvar!

(Soldaterna går till verket, Constantius avlägsnar sig.)

Krysanteus Vad du såg, min flicka, var den sista orakelbesökaren i Delfi, en kristen kejsare, vars far etablerade kristendomen som världens enda statsreligion, varpå all religiös frihet kördes över och trampades under fötterna. Hans son försökte avsluta verket men lyckades bara utrota hela sin familj och störta världskyrkan i hopplöst inbördeskrig genom dogmatisk sekterism.

Mirella Men sedan kom Julianus.

Krysanteus Ja, sedan kom Julianus. Han har också varit här. Pass på! Jag hör honom nalkas.

Julianus (in) Jag har alltid drömt om att få komma hit men samtidigt bävat inför besöket. Vad tror du, Priscus? Gjorde jag fel i att komma hit?

Priscus Alla dras hit av sin egen fåfängas hälsosamma osäkerhet för att få veta något om sin egen mörka osäkerhet, sitt eget öde, i hopp om att kanske kunna kurera den. Ingen har lyckats.

Julianus Så även jag måste misslyckas?

Priscus Det har jag inte sagt. Men som alla andra har du kommit hit helt på egen risk.

Julianus Alla lever blott för att utmana sitt eget öde. Jag är inget undantag. Orakelmor, träd fram!

sibyllan Hellas ödes sista son, vad önskar du?

Julianus Bara någon orientering.

sibyllan Följ ditt öde, som alla andra, och det skall visa dig vägen.

Julianus Vart? Till filosofin eller till politiken?

sibyllan Till båda.

Julianus Med framgång eller till tragedi?

sibyllan Med båda.

Julianus Nederlag och vanrykte eller motsatsen?

sibyllan Felet med dig är att du är ditt eget ideal, men inget ideal kan förverkligas i realiteten. Där tar politiken vid, som bara kan överleva genom ständiga kompromisser.

Julianus Jag vägrar kompromissa med idealet.

sibyllan Då bör du undvika politiken.

Julianus Det är det som är problemet. Jag är född i den som brorson till kejsar Konstantin.

sibyllan Det är ditt dilemma. Låt du ödet lösa det för dig, ty själv kan du aldrig bli färdig därmed.

Julianus Jag var rädd för det.

sibyllan Lycka till, Julianus, avfälling, förnyare och återställare.

Julianus Skall jag återställa världens ordning, som Marcus Aurelius?

sibyllan Det är frågan.

Priscus Kom, låt oss gå. Klokare blir du inte idag. (*drar honom med sig*)

Julianus (till sibyllan) Jag kommer tillbaka.

sibyllan Ja, du kommer alltid tillbaka. (*Julianus ut med Priscus.*)

Mirella Även Julianus är död sedan många år.

Krysanteus Är han? Det är det som är frågan. För de kristna är han det, men för odödligheten är han det inte.

Mirella Vad är odödligheten?

Krysanteus Just den frågan grubblade Julianus på hela sitt liv. Vill du veta mera därom får du följa mig tillbaka till hans liv och hans utbildnings dagar i Athen som helt ung man.

Mirella Du har gjort mig nyfiken.

Krysanteus Det var meningen. Kom!

Scen 2. Athen.

Marina Min älskade, du är som fisken i vattnet och njuter till fullo av livet, här har du allt vad du vill ha och allt vad du behöver, men du är ändå inte lycklig. Varför?

Julianus Min älskade, tro bara inte att det är ditt fel eller att du inte är tillräcklig. Jag älskar dig av hela mitt hjärta och önskar bara att min tid här i Athen kunde fortsätta för alltid. Men du har genomskådat mig. Jag lider av mitt öde, som jag aldrig kan bli av med. Jag är Caesar och som sådan fördömd.

Marina Du har inte upphöjts till Caesar som din bror.

Julianus Det är bara en tidsfråga. Jag är släkt med honom och kejsarens kusin, och det ger mig ett Kainsmärke från vaggan till graven, ty vad är världens kejsarfamilj annat än världens dominerande mördare? Makten lever blott på att likvidera konkurrenter, och det gör alla makthavare till ansvariga mördare. Därför är kejsar Constantius världens dystraste och sorgligaste människa. Han får ju inte lov att vara människa.

Marina Men du är än så länge fri och får lov att vara människa.

Julianus Fri? Varje steg jag tar bevakas, och allt jag gör rapporteras till kejsaren. Jag blir aldrig fri från den jag är och till min förbannelse är född till. Jag måste stå ut med mig själv så länge jag lever.

Marina Det måste vi väl alla. Men än så länge är du fri. Ännu har kejsaren inte givit dig någon makt eller ens något ansvar.

Julianus Det känns som blott en frist, som ett kort gyllene ögonblick som jag inte får förlösa på något oväsentligt. Därför umgås jag så fanatiskt från morgon till kväll med filosoferna medan jag tyvärr försummar dig.

Marina Du försummar mig aldrig så länge du tänker på mig och inte glömmet mig. Det är allt jag begär av dig vidare, ty du har redan gett mig det viktigaste.

Julianus Vad är det? Min själ?

Marina Nej, ett barn. Jag är havande.

Julianus Marina! Vilken gudagåva! Det trodde jag mig aldrig förmögen till!

Marina Det är mycket kvar, men jag är säker.

Julianus Då är vi båda välsignade.

Marina Frågan är av vem. Av ditt öde? Av den kristna guden? Av någon av de andra?

Julianus Glöm alla gudar. Det finns bara en, och han är inte påtaglig, ännu mindre definierbar, men alla gudar och dyrkade väsen är hans yttringar och manifestationer. Legenderna om Jesus, Apollon, Zeus, min favorit Hermes och alla de andra är bara försök att tyda och gestalta den universella gudomen, som omfattar allt liv och allt metafysiskt.

Marina Du låter som Origenes.

Julianus Han var en klok man och som alla kloka män missförstådd. Det vanhedrar kristendomen att de vill förkasta honom som kättare. Hans enda fel var att han var tolerant.

Marina Kristendomen domineras och leds av intoleranta fanatiker, som Athanasius, som segrar bara genom sin hänsynslöshet.

Julianus Athanasius är ute och förvisad av kejsaren, som är arian och förföljer alla oliktankande till kristendomens förbannelse. Den är i färd med att förintä sig själv genom inbördeskrig. Den är född osund och inte en befrämjande religion för

mänskligheten, fastän Jesus menade väl och verkade bara gott. Men hans mission förvreds av hans efterföljare till oigenkännlighet, och värst var min farbror Konstantin, som etablerade kristendomen som statsreligion och gav den världsmakt. Det var det värsta han kunde göra, och han gjorde det bara av egoistiska skäl, för att befästa sin egen makt och fåfänga.

Marina De kristna riskerar aldrig att bli majoritet här i Athen. Vi tänker för mycket för att gå på sådant. Så din farbror var bara en bluff och en narr?

Julianus I högsta grad, en opportunist och självbedragare av så kolossala mått att hans tragedi blir till en grotesk absurditet. Han hade ingen idealism alls, bara egoistiskt självsvåld och en maktlystnad av sinnessjuka proportioner utan distans eller perspektiv. Han offrade världen för sig själv.

Marina Tur att ingen hör dig utom jag. En kristen skulle genast ange dig för prefekten, och du skulle vara avrättad i morgon.

Julianus Jag vet. Jag kan aldrig tala om detta med filosoferna.

Marina Här är en av dem nu.

Maximus (träder in) Var hälsad, Julianus. Jag hoppas att jag inte stör.

Julianus Du stör aldrig, Maximus. Välkommen.

Maximus Jag önskar jag kunde få del av din konversation med Marina. Hon får säkert höra mystiska hemligheter som du aldrig unnar oss.

Marina Jag äger honom inte. Hans själ tillhör alla.

Julianus Du anar inte, Maximus, hur glad du bör vara över att slippa höra mina självutjutelser för Marina.

Maximus Desto intressantare blir de bara.

Marina Jag överlåter honom åt dig, Maximus. Du äger att uppfostra och utbilda honom. Jag bara äger honom.

Maximus Du har den bästa delen.

Julianus Vad handlar dagens undervisning om, Maximus? Vilka nya gudar har du att bekanta mig med och inviga till i deras mysterier?

Maximus Du har hela Zoroastrismen kvar med Mithraskulten.

Julianus En annan av dessa gudar, som liksom Osiris dog för att återuppstå?

Maximus Det intressanta är, att Mithraskulten uppstod helt oberoende av Osiriskulten i Egypten, fastän båda handlar om samma sak, som du säger. Och båda har redan inkorporerats i det kristna mischmaschet, som köper själar med att korrumpera sig själv till oigenkännlighet med att överta alla hedniska kulturer och ge dem kristna kostymer. De kristna monopolivrarna tror sig därmed kunna samla alla religioner under sitt paraply, och inget ont i det. Problemet är att kristendomen låter sig förslavas av makten, varmed den gått i fällan och låtit sig förföras av frestelsen till intolerans och förföljelse av misshagliga självständighetssträvare såsom fritänkare, filosofer och tvivlare, som Origenes, deras egen främsta kyrkofader.

Marina Precis Julianus åsikt.

Maximus Så vilken religion tänker du omfatta, Julianus? Den korrupta men mäktiga kristendomen, den hederliga Mithraskulten eller de gammaltroendes naiva men naturliga hellenism med dess myller av sagor och gudar?

Julianus Den sista är den ofarligaste och, som du säger, den naturligaste, och den medför mest frihet och tolerans. Det borde förbjudas enligt lag för någon att förfölja någon för hans religiösa åsikters skull. Nu är det tvärtom, och lagen påbjuder det.

Maximus Du är vårt hopp därvidlag.

Marina Och vår framtid.

Julianus Jag önskar jag slapp allt ansvar för en utveckling som borde vara naturlig och självklar.

Marina Än så länge är du fri.

Maximus Och hinner lära dig mera. Skolan väntar, min son. Filosoferna älskar att diskutera med dig.

Julianus Och jag med dem.

Marina Jag väntar dig tillbaka i natt, min älskade.

Julianus Du skall ej behöva vänta förgäves. Visa mig vägen, mästare.
(*Maximus och Julinaus går ut.*)

Marina Det känns som om inte bara jag men hela världen hade honom till låns bara för ett alltför kort ögonblick, som just därför måste bli desto värdefullare och evigare.

Scen 3. Skolan i Athen.

cynikern Idealismen är död. Den dog med maktens övertagande av allt fritt tänkande i världen genom förstatligandet av kristendomen.

sofisten Ändå inbillar sig alla fortfarande att de har friheten att få kunna ha sina tankar för sig själva.

stoikern Kristendomen är liksom Konstantin och alla fåfänga kejsare bara ett övergående ont för livet att överleva och omsider klara sig bättre utan.

nyplatonikern Ni har alla rätt i er ensidighet, medan mångsidigheten och vidsyntheten tiger stilla.

sofisten Här kommer nu den som tror sig veta bäst av alla, framtidens ljus, det enda överlevande skottet på Konstantins självstympade stamträd, som bara överlevt genom att aldrig tilldelas någon makt, den anakronistiske Julianus.

Maximus Käbblar ni som vanligt om ingenting, era inskränkta enkelriktare?

sofisten Ska du säga, din hopplösa charlatan!

Julianus Bråka inte nu, gubbar. Er kejsrerliga diplomat är ju här.

stoikern Hur kan du diplomatisera mellan kejsarens lagstadgade intolerans och filosofins oeftergivliga krav på gränslöshet i allt?

cynikern En skällig fråga utan möjligt svar.

Maximus Låt kandidaten svara.

Julianus Ingenting är omöjligt, mina herrar. Än så länge lever jag, och trots att jag umgås med er har kejsaren åtminstone låtit mig leva.

sofisten Dig ensam av alla sina manliga släktingar.

Julianus Han har till och med uppmuntrat mina filosofiska strävanden. Jag misstänker till och med att han önskar rädda mig från makten med att rädda mig åt filosofin.

cynikern Du är hans ende arvtagare. Det slipper du aldrig så länge du lever. En dag tvingas du överge den räddande filosofin för den räddningslösa makten.

Julianus För Marcus Aurelius var det inget problem. Han kombinerade den med framgång.

cynikern På hans tid kunde makten ännu förfölja de kristna för deras subversivitets skull. Idag är det tvärtom. De kristna vill utrota alla icke-kristna och har visat sig förmögna att göra det. Det är det maktvansinnet som filosofin svårligen kan kombineras med.

Maximus Vänta tills Julianus blir kejsare.

Julianus Tyst, Maximus. Folk kan höra dig.

stoikern Han har rätt. Ett sådant yttrande kan starta rykten som kan få Julianus avrättad för oss. Då han är vårt sista hopp är det knappast önskvärt.

sofisten Vad tänker du göra om du blir kejsare, Julianus? Förfölja alla kristna?

Julianus Nej, stoppa alla förföljelser och försöka få alla religiösa människor att förstå att de alla dyrkar samma högsta väsen fast på olika sätt genom olika vägar, vilket de borde försöka förstå varandra för i stället för att bekriega vad de bara inte förstår.

stoikern Det kallas upplysning.

Maximus Är inte det diplomatiskt övertygande nog?

cynikern Bara så länge Constantius låter sin siste ättling leva.

sofisten Chanserna är inte obefintliga, då han låtit honom det hittills.

stoikern Så du är beredd att tolerera de kristna, Julianus?

Julianus Ja, om de tolererar oss. Och kristendomen är inte ointressant. Även alla icke-kristna är helt överens om att Jesus måste ha varit en enbart god man som föregick med det bästa tänkbara exempel för alla. Det var bara hans sensationellt orättvisa martyrskap på korset som gjorde hans livsgärning extraordinär och ett ämne för obegränsade diskussioner i obegränsad animering för all framtid, ett ämne som gjort för missförstånd in absurdum från början, vilka missförstånd man därför aldrig helt kan bli klar med tillrättgåendet med. Jag har alltid visat kristendomen och alla kristna all respekt för Jesu skull trots alla deras extrema förvillelser.

Maximus Här kommer någon.

sofisten Han ser inte glad ut.

Julianus (reser sig) Du kommer som en mörk skugga, som om du hade en dödsdom att meddela mig, Priscus.

Priscus (har inkommit) Det är värre än så, Julianus. Du är kallad.

Julianus Till kejsaren?

Priscus Du skall möta honom i Milano.

sofisten Det kan bara betyda en sak.

cynikern Caesar.

stoikern Makten.

Maximus Din ödesstund har kommit, Julianus. Hantera den med största varsamhet.

Julianus Det öde kejsaren delger mig kan inte avvisas eller undflys, bara accepteras vad det än är. Om det är döden direkt skall jag icke klaga. Allt annat skulle bara innebära makt vilket vore värre.

stoikern Så talar min lärjunge.

sofisten Lycka till, Julianus. Den klarar sig längst som längst kan tåla.

Julianus Jag tackar er, farbröder, för era skolor och er undervisning, som gjort dessa mina 48 dagar i Athen till mitt livs hittills enda väsentliga. Jag lovar att förvalta er investering väl så länge jag lever.

stoikern Den enda verkliga makten är kunskapen. Endast kunskapen står över och kan besegra all makt. Den kunskapen har du. Använder du den rätt så besegrar du makten.

Julianus Jag ämnar försöka.

Maximus Alla gudar galler, Julianus, i lika hög grad som den judarnas lokalgud som drev Jesus från vettet genom sitt absurda monopolanspråk. Glöm aldrig det, och

du skall alltid kunna förbli en sann demokrat, ty monoteism möjliggör diktatur medan endast panteismen är demokratisk.

Julianus Tack, Maximus.

sofisten Du dög aldrig till sofist, för du var för sanningskär och pratade därför för litet, men det räddade dig ifrån oss.

cynikern Bli aldrig en cyniker. Det är det bästa råd en cyniker kan ge dig.

Julianus Tack, mina herrar. – Priscus, jag står till ditt förfogande.

Priscus Beklagat att vi måste avbryta ditt symposium, men du hann i alla fall få en god början.

Julianus Det är det viktigaste. Allt som följer sedan är beroende av hur början förvaltades, och jag skall aldrig glömma den.

stoikern Farväl, Julianus. Bli en ny Marcus Aurelius.

Maximus Eller ännu bättre, vilket du kan bli.

sofisten Du kan lyckligtvis inte bli sämre än Constantius.

cynikern Tyst, din skälm! Du talar om en kristen kejsare.

Julianus Det är bäst att jag inte hör på er mera, men jag skall aldrig glömma någon av er. (*går med Priscus*)

cynikern Där förlorade vi vårt hopp.

sofisten Eller vann det. Än är han inte död, bara upphöjd.

Maximus Var beredda, mina herrar, på vilka världsomvälvningar som helst, ty ett orakel har sagt att Julianus blev född till att fullborda Alexander den stores livsverk.

sofisten Och vad var hans livsverk?

Maximus Att förena hela världen i endräkt och kärlek både religiöst och politiskt.

cynikern Du din charlatan kommer aldrig att fatta, att idealismen är död och dör hela tiden på nytt så fort makten gör sig gällande.

stoikern Julianus har kunskapen som kan besegra makten.

sofisten Ja, det trodde Jesus också om sig själv. Han blev bara korsfäst.

Maximus Vänta och se, mina herrar, med tålamod. Än är Julianus inte död.

Akt II scen 1. Milano.

Constantius i all sin kejsarliga prakt och hov tar emot Julianus.

Constantius Visa in min stackars brorson, som kommit hit för att bli ett offer som alla andra. Jag är trött på att ständigt behöva offra mina släktingar. I det längsta försökte jag skona dem, men de envisades alla med att själva placera sina huvuden under bilan av ren dumhet och obetänksamhet. Nu försökte jag i alla fall rädda Julianus den siste undan makten åt filosofin, men makten har alltid tvingat mig till vad jag icke vill. Har man inte makten eftersträvar man den blott för att när man vunnit den finna sig som dess hjälplösa fånge på livstid. (*Julianus visas in.*) Var inte rädd, Julianus. Jag är bara din farbror.

Julianus Hur skulle jag icke frukta min kejsare, som dödat alla mina släktingar och min ende bror?

Constantius Är det en anklagelse? Jag har försökt rädda dig, Julianus, och du har fått din filosofi. Nu kräver makten att du offerar dig för den som alla andra, som jag gjort i hela mitt liv. Det kan inte hjälpas.

Julianus Vad begär du av mig? Jag var lycklig i Athen.

Constantius Jag vet. Och helst hade jag låtit dig vara lycklig där. Men plikten kallar. Germanerna har infallit i Gallien, och själv måste jag slå tillbaka parterna i Asien.

Julianus Jag är ingen fältherre.

Constantius Jag vet. Därför måste du bli det.

Julianus Hur?

Constantius Genom övning och erfarenhet. Börjar man kan man aldrig sluta. Bli man blodbesudlad blir man blodtörstig. Det är ett fenomen, som drinkare som bara måste dricka mera hela tiden, för att inte vakna ur sin sinnliga bedövning. Allt i livet är ett lidande. Det är det som hela livet bara är en fåfång flykt från.

Julianus Du tvingar på mig kriget?

Constantius Jag tvingar på dig kriget. Du är tyvärr en av oss. Vi är av samma blod, du och jag, och vi är de sista. Marcus Aurelius måste kriga hela sitt liv hur litet han än ville det och tyckte om det, och vi har fått hans ansvar över ett världsrrike i arv. Det är bara att bära det, som en annan Atlas, tills vi dukar under för dess tyngd.

Julianus Farbror, ärligt talat väntade jag mig något värre.

Constantius Du har skött dig i motsats till din bror. Han blev förstörd när jag gjorde honom till Caesar. Maktvansinnet grep honom och förvandlade hans själ till ett monster av förvriden grymhet och ondska. Han fick inte mer än vad han förtjänade.

Julianus Han blev avrättad i en fängelsehåla med bakbundna händer som en simpel mördare.

Constantius Han var ingenting mera till slut. Men jag förstår din fruktan. Även han kallades hit till Milano och blev kvar på vägen. Du har ännu aldrig stannat på vägen. Fortsätt så, och det finns hopp för oss alla.

Julianus Vad vill du jag skall göra i Gallien?

Constantius Kör ut germanerna och rensa bort dem. Om jag klarar av parterna i öst och du klarar av germanerna i norr kan vi upprätthålla riket litet till.

Julianus Jag har ingen auktoritet och ingen rang.

Constantius Du är härmed Caesar. Endast Augustustiteln behåller jag själv. I allt övrigt är du min jämlike. Som bevis på mitt fullkomliga förtroende ger jag dig min syster Helena till hustru.

Julianus Du gav även min bror en syster till hustru när du gjorde honom till Caesar. Den hustrun var det som förvred hans hjärna.

Constantius Ansvar för hans aktioner var enbart hans, liksom även du bär ansvaret för allt vad *du* gör. Han gjorde oss alla besvikna. Gå inte du och bli likadan.

Julianus Det har jag ingen som helst avsikt att bli.

Constantius Jag försökte rädda dig genom filosofin. Genom filosofin kan du rädda dig, och om du räddar dig från fördärv kan du rädda hela riket. Tar germanerna Gallien ifrån oss är vi körda tillbaka till tiderna före Julius Caesar. Lyckligtvis har vi nu Julianus Caesar.

Julianus (knäböjer) Farbror, jag är varken värdig eller mogen denna uppgift och ansvar, men när du och mitt öde kräver det är jag redo att offra mitt liv för Rom.

Constantius Jag vill inte offra min sista släkting. Överlev och klara oss och Rom ur knipan. Gör mig den glädjen, som i så fall blir mitt livs sista.

Julianus Du är inte gammal, farbror.

Constantius Du anar inte hur lastgammal maktens ansvar gör en. Du kommer att känna av det själv när du erfar vanmakten av din allmakt. Gå nu. Du har fått dina order, och dina generaler väntar.

Julianus Tack för din vänskap, farbror.

Constantius Den är inte min. Den är min drottning. Hon är svag för dig. Bara därför lever du fortfarande.

Julianus (böjer sin nacke som tecken på underdånighet och går)

Constantius Bara han inte spårar ur som alla andra. Mitt öde har straffat mig för alla mina politiska mord med barnlöshet. Om bara jag kunde rädda ett liv kanske jag kunde känna att någonting trots allt var försonat. (*drar sig tillbaka*)

Scen 2. I Gallien.

Sallust Kejsaren bara leker med honom. Äntligen har vi en kompetent ledare, varpå kejsaren sätter honom i tvångströja och kräver att han ändå skall arbeta. Inte konstigt att världen går åt helvete, sakta men säkert, med kristendomen som sömngångaraktig undergångsledare, som förbjuder förnuft och duglighet då de kan inverka menligt på slentrian och den etablerade etiketten. – Här är han nu. hedern som förråtts för sin heders skull.

Julianus Vad kan vi göra, Sallustius? Kejsaren kräver att jag slår tillbaka germanerna men vägrar ge mig en armé att göra det med.

Sallust Du har inget val. Du måste göra det ändå.

Julianus Hur?

Sallust Du har ett huvud. Det har inte kejsaren. Det är din enda fördel mot honom, men all hans överlägsenhet är underlägsen den fördelen.

Julianus Men hur tolkar du hans ständiga dubbelspel?

Sallust Han är rädd för att ge dig makt. Därför vill han inte ge dig armén. Hans krav på att du ändå skall fördriva germanerna är bara för att rädda sitt ansikte. Det är det enda han tänker på. Han offrar vem som helst och vad som helst för det ändamålet. Det har han alltid gjort.

Julianus Men det är ju en dårskap. Vad kan jag göra för att motverka den?

Sallust Det enda är att låta dig utropas till kejsare.

Julianus Det vore uppror.

Sallust Ja.

Julianus Det skulle innebära inbördeskrig.

Sallust Ja.

Julianus Han har rikets alla arméer, och jag är utan.

Sallust Ja.

Julianus Det är uteslutet.

Sallust Ja, tills vidare.

Julianus Vad råder du mig till?

Sallust Bekämpa germanerna med de små medel du har, där listen är ditt främsta vapen. Ditt enda hopp är så pass betydande framgångar att kejsaren måste ge dig en armé.

Julianus Och sedan?

Sallust Tag en dag i sänder. Du har alla med dig utom övermakten den kejsarliga byråkratin och dess rostiga förfall, men du kan olja dina egna hjul och gå förbi den.

Julianus Tack, Sallust. Du är den enda vän jag har.

Sallust Nej, hela världen är din vän, men vi bidar alla vår tid för att kunna få den att överkomma dumhetens motstånd.

Julianus Då sätter vi i gång, Sallust.

Scen 3.

Constantius Vad skall jag göra med honom, Eusebius? Han är alltför framgångsrik!

Eusebius Jag har alltid rått er att döda honom, som alla andra farligt överambitiösa i er släkt.

Constantius De tiderna är förbi, Eusebius. Det är bara Julianus kvar, och riket behöver honom. Vi klarar oss inte utan honom, i synnerhet då han är framgångsrik. Han har återtagit Colonia med nästan obefintliga resurser! Inser du vad det betyder?

Eusebius Att han går i sin brors fotspår och växer sig stark för att kunna störta er.

Constantius Hans bror hade inget omdöme och var sjuk i huvudet, men Julianus har omdöme nog att vara nykter. Han ger Rom segrar. Det gjorde aldrig Gallus, den bastarden. Julianus inger Rom hopp. Det har ingen gjort sedan Konstantins och Diocletianus dagar, allra minst jag. Det gör honom populär i hela världens ögon, och det innebär att jag måste ge honom en armé.

Eusebius Det farligaste av allt.

Constantius Jag vet, men vi har inget val. Riket kräver det, i synnerhet nu när jag måste dra i fält mot parterna.

Eusebius En armé i hans händer kommer att driva honom galen.

Constantius Han har skött sig hittills. Vi har ingenting att andraga emot honom. Han är redan dyrkad. *Det* är det farligaste av allt.

Eusebius Ger ni honom en armé kan ingenting stoppa honom förrän han är störtad.

Constantius Vi kan alltid återkalla honom.

Eusebius Ger ni honom en armé är det för sent.

Constantius Vi måste. Vi får ta risken.

Eusebius Ni beskyddar en orm vid er barm.

Constantius Nej, Eusebius, min hustru beskyddar honom, och min syster är hans hustru. Hon bevakar honom för mig. Jag tror vi kan lita på honom.

Eusebius Det tror inte jag.

Constantius Du tror ingenting, för du är en eunuck, och Gud vet varför jag omger mig med sådana halvdana varelser som bara är till för att säga ja och smickra min fåfänga för mitt eget massiva självbedrägeris sjukliga odling, som bara gör mig blind för verkligheten, medan alla levande och dugliga krafter i min omgivning bara blivit maktberusade så att jag tvingats likvidera dem. Bara Julianus har skött sig och klarat sig. Vi kan inte undvara honom.

Eusebius Det får ni ångra en dag.

Constantius Det tvivlar jag på, Eusebius. Ingen har någonsin ånkrat en framgång, och Julianus är hittills enbart en framgång. Din avund är malplacerad och oberättigad. Han får sin armé.

Akt III scen 1. Ett fältläger,
ett tält, Julianus med sina officerare.

Nevitta (höjer sin bägare) Skål, Julianus Caesar, för dina avgörande segrar i Gallien! Ingen har haft sådana framgångar i Gallien sedan Julius Caesars dagar. Du är vår egen Julius Caesar!

(*Alla deltar hjärtligt i skålen.*)

Sallust Han har faktiskt gjort mer än Julius Caesar, då han ju har tryggt hela den norra gränsen mot germanerna för en oöverskådlig framtid. Caesar besegrade bara gallerna, men Julianus har besekrat germanerna! (*Alla skålar hjärtligt på nytt.*)

Julianus (reser sig) Vi har bara börjat. Mycket återstår att göra, och lita aldrig på en fred med germanerna. De lovar vad som helst men tvekar aldrig att bryta vilka överenskommelser som helst, som om de inte hade något minne. Vi har pacificerat dem nu och drivit dem över Rhen hela vägen, men i mörkret kommer de tillbaka och slår till när vi minst anar det och var vi är minst beredda för att sedan bränna ner allt och sedan omedelbart försvinna bort i sina skogar igen. Vi har varken besekrat eller pacificerat germanerna. Vi har bara tillfälligt rensat rabatten.

Nevitta Medan kejsaren grön av avund i Konstantinopel tar hela äran för dina segrar åt sig själv och sprider propaganda över hela riket att det är han och inte du som besekrat germanerna vid Colonia och Strasburg.

Julianus Var har du sådana uppgifter ifrån?

Nevitta De sprids till och med här i lägren av Florentius på kejsarens egen order.

en general Det är inte rätt!

en annan Vad är det för en kejsare, som vågar ljuga så oförskämt och så offentligt?

Sallust Han är rädd för att förlora sitt ansikte åt Julianus Caesar.

Julianus Tyst, mina herrar! Aldrig ett nedgörande ord mot kejsaren! Han har min fullständiga lojalitet, och det vet han, och jag ämnar aldrig bryta den.

Nevitta Hur han än förnedrar och utnyttjar dig? Han skickade hit dig utan armé med befallning att driva tillbaka germanerna. Han ger dig en omöjlig uppgift med bakbundna händer. Ändå klarade du av den, så att han tvingades ge dig en armé med största motvillighet, varvid han tar åt sig äran för dina segrar utan att ha lyft ett finger. Tvärtom. Han har ju nästan bara saboterat dig hela vägen.

Julianus Men vi har klarat oss och sekrat, och det är det enda som gäller. Inget ont ord mot honom. Han måste tänka på hela rikets säkerhet och har fullt upp mot perserna.

Sallust Här kommer ett bud.

Nevitta Det är Florentius budbärare.

Julianus Vad nytt från Florentius? (*öppnar brevet och läser, mörknar*)

Nevitta Ingenting gott från Florentius.

Sallust Vad säger han, Julianus Caesar?

Julianus (mörkt) Order från kejsaren. Han behöver mina arméer mot Partien. Order om omedelbar avmarsch österut.

(Soldaterna börjar mumla. Generalerna blir missbelåtna.)

general 1 Det kan vi inte acceptera. Vi behövs här. Vi kan inte lämna jobbet här ofullbordat.

Sallust Vad ligger bakom, tror du, Julianus?

Julianus Jag kan bara gissa.

Nevitta Det är uppenbart. Kejsaren kan inte tåla att Julianus blir mer framgångsrik och populär än kejsaren. Därför kallar kejsaren hem honom för att expediera honom, som hans broder.

Sallust Är du hemkallad, Julianus?

Julianus (upprörd) Kejsaren vill att jag lämnar alla uppdrag och återgår till filosofistudierna i Athen.

Nevitta Han vill ta tillbaka din titel av Caesar?

Julianus Ja, som han säger, för att rädda mig.

general 1 (slår näven i bordet) Detta kan vi inte tolerera.
general 2 (reser sig) Vem har krigat för Rom? Julianus eller kejsaren?
alla Julianus!
general 2 Vad har Julianus gjort för oss? Och vad har kejsaren gjort?
alla Allt och ingenting!
Nevitta (reser sig) Har icke Julianus lovat oss galliska krigare, att vi aldrig mer skall behöva skiljas från våra hem och familjer för tvångsvärning utanför Gallien?
alla (skallande) Jo!
Nevitta Kan du gå tillbaka på det löftet till oss, Julianus Caesar?
Julianus (kan inte möta hans blick, tiger)
en soldat (utom synhåll) Julianus Caesar Augustus!
några till Julianus Caesar Augustus!
fler och fler Julianus Caesar Augustus! Julianus Caesar Augustus!
(ropet tilltar och griper omkring sig och blir nästan öronbedövande)
Julianus (reser sig slutligen) Mina herrar, detta är uppror!
mängden Ja, det är det!
en soldat Mot Rom!
fler och fler Mot Rom! Mot Rom!
andra (fortsätter) Julianus Caesar Augustus! Julianus Caesar Augustus!
Sallust Du kommer inte undan detta, Julianus.
Julianus (efter någon tvekan, reser sig igen och stiger upp och äskar tystnad) Mina herrar! Vi kan inte genast tåga mot Rom och Konstantinopel och störta kejsaren. Dessutom drar han nu i fält österut för att möta Partien med en armé tio gånger större än vår. Jag ber er, håll er i skinnet, och låt oss avvakta!
en röst Han säger inte nej!
flera Han säger inte nej! Han säger inte nej!
andra (som förut) Julianus Caesar Augustus! Julianus Caesar Augustus!
Sallust (till Julianus) De ger sig inte. De har bestämt sig.
Julianus (äskar tystnad igen) Mina herrar, låt mig åtminstone få tänka på saken!
flera Mot Rom! Mot Konstantinopel!
Sallust De har bestämt sig.
Nevitta Julianus Caesar Augustus, Galliens samlade arméer har redan avsatt den kristne kejsaren och kräver dig som ny.
Julianus (äskar tystnad igen) Jag ber att få dra mig tillbaka och övertänka saken.
en röst Det betyder att han inte säger nej!
fler och fler Julianus! Julianus!
Julianus Kom, Sallust. *(De går ut.)*
(Medan de är ute fortsätter soldaterna att leva där inne.)
(utanför) Vad har vi för chanser, Sallust?
Sallust Som du sade har kejsaren en tio gånger så stor armé. Han behöver knappast din. Därför är det troligt att han hemkallat dig för att befria sig från din konkurrens.
Julianus Det ger oss väl inget val?
Sallust Nej. Och kejsaren marscherar österut med hela sin armé.
Julianus Jag behöver ett år för att försäkra mig om Spanien, Italien, Afrika och Illyrien. Sedan kan vi ta Konstantinopel.
Sallust Kejsarens partiska företag kommer att ta minst tre år.
Julianus Saken är klar. Jag följer mina soldater, då de vägrar ge mig något val.

Sallust Gå in och säg det till dem.

Julianus Kom. *(De går in igen.*

När han återinträder möts han av samfällt hyllningsrop.)

Soldater! Mina generaler! De av er som vill får följa mig mot Konstantinopel.
(Översvallande hurrarop. Alla blir som rusiga av glädje. Julianus anmodas beträda en sköld, som han lyfts upp på.)

Nevitta Leve Julianus Caesar Augustus, vår kejsare!

(Ropen fortsätter att skalla, och Julianus bärs ut i triumf.)

Scen 2.

Constantius Kom nu inte med några fler dåliga nyheter. Jag orkar inte längre. Hur illa är det med Amida?

Eusebius Jag beklagar, min herre, men staden är fullständigt utplånad. Ingenting kan rädda den längre.

Constantius Sjäpur har minsann passat på och anfallit mig i mitt svagaste ögonblick, när rapporterna från norr hela tiden bara blir värre och värre.

Eusebius Är då Julianus segrar dåliga nyheter?

Constantius Ja, för de ger honom makt, och för varje uns som hans makt växer förlorar jag honom mer och mer, ty makten förtär envar som den får i sitt våld, så som den har förtärt och fördärvat mig. Det finns ingenting kvar av mig. Hur kristen jag än är så är min själ för evigt förlorad åt ett värre fördärv än helvetet. I helvetet får man åtminstone leva för evigt, men jag är redan död. – Var är min drottning? Är hon fortfarande dödssjuk, eller är hon död?

Eusebius Jag hör henne sakta komma skridande.

Constantius Hon är lika levande död som jag. *(Drottningen visar sig.)* Eusebia! Jag trodde aldrig jag skulle få se dig på benen mera.

Eusebia Så snart du drar ut mot perserna slipper du se mig mera, ty när du återkommer från det fälttåget, om du gör det, är jag död.

Constantius Varför skulle jag inte göra det?

Eusebia Jag känner dig bättre än du själv. Du är mera död än jag, ty du gav upp från början när du offrade din själ för att inrikta dig helt på att utrota alla som hotade din makt.

Constantius För rikets skull måste kejsarens ställning konsolideras.

Eusebia Och därför mördade du alla dina släktingar, den ena efter den andra, tills det bara var Julianus kvar.

Constantius Jag lät alltid dina förböner för honom vinna mot alla mina rådgivare, som alltid pläderade för hans död.

Eusebia Han lever bara för att jag alltid lyckades hålla honom utom räckhåll för dig.

Constantius Jag har kallat honom tillbaka. Jag behöver hans arméer mot Persien.

Eusebia Du har ju alla rikets arméer utom hans. Tänker du då lämna fritt fram åt germanerna igen, som han haft ett sådant sjå med att utan resurser slå tillbaka över Rhen?

Constantius Han är för mäktig.

Eusebia Så det är därför. Du tänker kalla hem honom för att mörda honom.

Constantius Jag har inget val.

Eusebia Och vad gör du sedan, när du avlivat din sista släkting, rikets enda dugliga förmåga, och jag har dött ifrån dig och du själv har bitit i gräset, medan perserna och germanerna väller in över gränserna? Vad har du gjort för att konsolidera riket? Ingenting. Du har bara konsoliderat dig själv, din ställning och din evigt ruttnande grav, ett avskräckande åbåke för kristendomen.

Constantius Sluta.

Eusebia Sluta själv med din morbida självdestruktivitet.

Constantius Du är hopplös.

Eusebia Jag vet.

Eusebius Ers höghet, ursäkta, men det tycks ha kommit bud från norr.

Constantius Från Julianus?

Eusebius Nej. Florentius.

Constantius Då är det dåliga nyheter. Låt höra.

Eusebius Här är kuriren.

kuriren (kommer in, kastar sig på knä för kejsaren) Min kejsare, min general Florentius hälsar dig.

Constantius Vad har han att säga? Har Julianus vunnit nu igen?

kuriren Det är värre än så. Han har låtit utropa sig till kejsare av sina trupper.

Constantius Omöjligt. Det skulle han aldrig göra. Han är inte sådan.

kuriren Han har gjort det.

Constantius Så i stället för att skicka mig sin dugliga armé och hjälpa mig mot Parthien marscherar han emot mig? Är det så?

Eusebius Ers majestät, jag har hört att trupperna vägrade finna sig i att skickas över halva världen mot Parthien och att de därför spontant utropade Julianus till Augustus.

Constantius Han tvingas alltså till inbördeskrig av sin egen armé? Är det så?

kuriren Ja, så är det.

Constantius Jag skulle aldrig ha gett honom den armén. Nå, nu är det för sent, och jag marscherar ändå mot Persien. Han har ingen chans i längden. Han har inga resurser och bara en tiondel av vår styrka, och han har Italien och Illyrien att övervinna. Det klarar han aldrig. Som alla andra drivs han i fördärvet av makten och arméerna.

Eusebia Men han är helt okorrumpad. Det kan rädda honom. Hela riket är med honom.

Constantius Menar du att han kan vinna?

Eusebia Jag menar att det är ofrånkomligt. Nu kan jag dö lugn. (*drar sig tillbaka*)

Constantius Eusebius, vad menar du? Har han några chanser?

Eusebius Inga alls. Ni kan lugnt besegra perserna.

Constantius Han får själv dra ut mot sin undergång. Jag tvär mina händer. Till verket. Vi måste samla våra arméer i Antiokia.

Eusebius Fienderna först, förrädarna sedan.

Constantius Precis. (*De går till arbetet.*)

Scen 3. Helenas dödsbädd.

Helena Julianus, jag är ledsen att jag inte kan göra mera för dig.

Julianus Tvärtom, Helena. Det är jag som inte varit tillräcklig för dig.

Helena Alla brister var mina. Jag födde tre barn åt dig, och alla dog.

Julianus Det var inte ditt fel.

Helena Det var maktens fel. Antingen mördades de på order av makten, eller också var det vår ställnings stress som gjorde mig oförmögen att föda friska barn.

Julianus I vilket fall som helst var det inte ditt fel.

Helena Det var maktens fel, som nu när jag går bort får ensam ta dig i besittning. Det är det enda jag är rädd för. Makten och dess förintelse av allt mänskligt var det enda och allt jag någonsin var rädd för, och jag hade skäl att frukta den för vad den gjorde med min bror, som den gjorde till världens mest samvetslösa mördare och galnaste monster av grymhet.

Julianus Var inte för hård mot honom.

Helena Han gav mig dig till hustru bara för att kunna kontrollera dig. I årtal var jag tvungen att skriva honom dagliga rapporter om dig. Annars hade han dödat mig också. Han dödar alla indirekt som alls vågar sig i närheten av honom. Sådan är all makt och dess inflytande. Både jag och kejsarinnan Eusebia försökte rädda dig ifrån den. Nu är vi båda borta, och du blir kvar utan skyddsänglar. Lova mig att motstå maktens ondska till varje pris, för din egen skull. Det är det enda och allt jag någonsin begär av dig.

Julianus Jag lovar. Hellre än att riskera att råka ut för att bli ansvarig för något ont eller orätt i maktens namn lämnar jag den åt sidan och försvinner.

Helena Som kejsare kan man inte bara försvinna. Det har ingen kejsare lyckats med.

Julianus Har någon försökt?

Helena Nej. De har alla låtit sig bli fjättrade vid korruptionen, stannat kvar och njutit av att förlora sina själar.

Julianus Jag har kontakter så långt borta som i Persien. I östern skulle jag kunna försvinna spårlöst in i en annan bättre värld om det skulle bli nödvändigt.

Helena Då kan du ännu rädda din själ.

Julianus Så länge man alls känner sig själv kan man rädda den.

Helena Man kan aldrig känna sig själv och bli säker på saken, då varje själ i sig har alla förutsättningar både för ett tomt svart håls totala självförintelse och för universell upplysning.

Julianus Jag föredrar det senare.

Helena Tror du att du kan klara det?

Julianus Annars skulle jag inte försöka. Bara därför ämnar jag försöka.

Helena Då kan jag bara önska dig lycka till och beklaga att jag inte kan följa med dig längre, vilket jag önskar jag kunde.

Julianus Du stannar alltid kvar hos mig.

Helena Ja, det gör jag. Tack för att jag får det.

Julianus Jag släpper dig aldrig.

Helena Men jag måste släppa dig – åtminstone för den tillfälliga dödens skull.

Julianus Det är ofrånkomligt.

Helena Lämna mig nu, min älskade, och låt mig få dö i fred. Jag behöver koncentrera mig och samla mig. Vi återförenas i evigheten om inte förr.

Julianus Vi har förenats för att inte ens låta döden skilja oss.

Helena Om det ändå vore så väl.

Nevitta (inkommer) Förlåt mig, Augustus, men kejsarens trupper har återtagit Aquileia.

Julianus Vår viktigaste hamn!

Helena Gå till dina plikter, min kejsare, och besegra alla världens kejsare. Jag ger dig mandat.

Julianus Min älskade. (*tar ömt hennes hand till avsked*) Jag måste gå.

Helena Jag också.

Nevitta Generalerna väntar.

Helena Låt inte kriget vänta på dig. Då tar det överhanden.

Julianus (*kysser hennes hand till avsked och går med Nevitta*)

Helena (*låter handen falla slappt*) Där brast vår sista fysiska kontakt. Låt oss nu se om och hur den andliga fungerar. (*lägger händerna i kors på bröstet och sluter ögonen inför döden*)

Scen 4.

Constantius Jag är lika söndersluten som hela detta misslyckade världsrrike av inre strider och yttre barbarer, av käbblande fanatiker och subversiva schismatiker, av fiender både hemma och utanför, alla värre och mera hopplösa än alla andra. Varför har jag då levat? Bara för att bidra till kalabaliken och göra situationen ännu värre. Alla vettiga romerska kejsare har drömt om att återinföra republiken, men ingen har gjort det. Tänker Julianus lyckas med det när jag är borta? Nej, han kommer att misslyckas som alla andra. Har han tur slipper han vara kejsare alltför länge.

Eusebius, det är åt fanders med mig. Allt är klart för kriget mot både perserna och min brorsons uppror från väster, men jag mår bara pyton och kan ingenting göra.

Eusebius Ni har den största armé till försvar för er person som världen någonsin skådat.

Constantius Tror du det hjälper, när hela världen är ruttet? Min far gav mig detta världsimperium i arv som en ruttnande valfisk, och med arvet följde alla falska rådgivare och smickrare, eunucker och rövslickare, som bara var till för att odla kejsarens dödssjuka fåfänga med att smickra ihjäl honom som genom att dränka honom i sirap. Jag har velat spy åt saken i hela mitt liv, åt hela hovet och ceremonielet och alla later hos hela byråkratin, men spyorna har alltid fastnat mig i halsen och aldrig kommit ut. Nu får jag sätta mer än mina egna spyor i halsen när min brorson lyckats besätta hela Illyrien och Italien på rekordtid samtidigt som jag måste dra bort mot perserna. Jag är lika sjuk som hela världsimperiet, Eusebius.

Eusebius Florentius är här.

Constantius Han får vänta. Jag måste på toaletten först och spy ner mig och skita ner mig riktigt ordentligt, så att hans dåliga nyheter inte ger mig värre diarréer än nödvändigt. Helst skulle jag skita även i honom, den opportunisten.

Eusebius Skall jag hälsa att ni är indisponerad?

Constantius Nej, säg som det är. Säg att jag sitter på toaletten. (*går*)

Eusebius Han lämnar mig ensam med bäraren av dåliga nyheter. Förr var dåliga nyheter nog för att budbäraren skulle bli avrättad, men kristendomen har ändrat på det. Därför hör vi numera bara dåliga nyheter, och den allmänna demoraliseringen bara skenar. Här kommer nu den olycksaliga generalen.

Florentius (*inträder*) Jag hoppades få möta kejsaren. Är han indisponerad?

Eusebius Han gick bara på ett litet ärende.

Florentius Jag förstår. Var han nödig?

Eusebius Mycket.

Florentius Hur mår han annars? Det går ett rykte att pressen på honom blivit för mycket för hans hälsa.

Eusebius Inget rykte utan överdrifter. Han har ådragit sig en liten förkylning. Det är allt.

Florentius Är det allvarligt?

Eusebius Inte alls.

Florentius Lungorna?

Eusebius Nej, magen.

Florentius Förkyld i magen?

Eusebius Drag. Galopperande stolgång.

Florentius Är det så illa?

Eusebius Nej, det är inte illa alls. Bara besvärligt.

Florentius Gör han ner sig?

Eusebius Hela tiden.

Florentius Jag förstår. Han ville inte göra det inför mig.

Eusebius Han vill inte göra det inför någon.

Florentius Naturligtvis.

Eusebius Det går alltid över.

Florentius Efter någon tid, ja. Men skall han inte dra i fält mot parterna? Då kan man inte sitta och skita i sadeln.

Eusebius Det har han inga avsikter att göra.

Florentius Men kommer det kan ingen stoppa det.

Eusebius Det är en självklarhet.

Florentius Så han mår bra annars, om man bortser från – förkylningen?

Eusebius Så bra som man kan må under ständig ihjälpress och ansträngande tvåfrontsrig.

Florentius Har han åldrats mycket?

Eusebius Han är trött men inte gammal.

Florentius Är han mycket trött?

Eusebius Inte tröttare än att han orkar med.

Florentius Hur länge?

Eusebius Ingen vet. Han har i alla fall försäkrat sig om evigheten med att bli arian.

Florentius Det är kanske hans svåraste krig. Anastasios och hans anhängare vill utrota alla arianer.

Eusebius De är bara hälften av kristendomen. Den andra hälften är arian som kejsaren.

Florentius Men sitter han inte väl länge på toaletten? Borde han inte komma ut snart?

Eusebius Jo.

Florentius Skall vi undersöka honom och se om det är något med honom?

Eusebius Vi kan alltid förhöra oss om hans hälsa genom dörren.

Florentius Låt oss inte låta något ceremoniel hindra oss.
(*De går till en kabinettdörr. Eusebius knackar försiktigt.*)

Eusebius Ers höghet, är allting väl med er?
(*Inget svar*)

Florentius Han har väl bara inte somnat?

Eusebius Knappast, då han lider av kronisk sömnlöshet. Ingen somnar på toaletten, då alla kvickt vill bli färdiga därifrån.

Florentius Varför svarar han då inte?

Eusebius Det är det som är frågan.

Florentius Du som hans närmaste eunuck måste väl ändå ha någon erfarenhet av din kejsares tidigare besök på toaletten?

Eusebius Han har aldrig varit så tyst och så länge upptagen förut.

Florentius Knacka igen.

Eusebius (*knackar*) Ers majestät...

Florentius Det är bäst vi tar oss in och ser om något har hänt.

Eusebius Skulle vi avbryta honom?

Florentius Hur länge skall vi vänta?

Eusebius Tills han blir färdig.

Florentius Men han blir ju aldrig färdig.

Eusebius Då vet jag verkligen inte hur vi skall komma runt etiketten.

Florentius (*känner på dörren*) Den är öppen.

Eusebius Ja, han låser aldrig.

Florentius Det skulle du ha sagt tidigare. (*öppnar*) Ers kejsrerliga majestät...
(*öppnandet blottar kejsaren sitta ihopsäckad på avträdesstolen med neddragna byxor*)

Eusebius Här står verkligen inte allting rätt till. Ers majestät! Vakna! (*försöker väcka honom*)

Florentius Ser du då inte att han är död?

Eusebius Död? Omöjligt! Kejsare dör inte på toaletten.

Florentius Alla måste vi dö någonstans.

Eusebius Men sittande på toaletten!

Florentius Försök då väcka honom!

Eusebius Ers majestät! (*ruskar kejsaren. Denne dråsar livlös omkull och ner från sitsen.*)

Florentius Där ser du. Han är död.

Eusebius Men så får det inte gå till! Det är mot all kejsrerlig etikett!

Florentius Tydligt sket han i etiketten.

Eusebius Detta får aldrig bli offentligt. Ingen får veta hur eller var han dog. Han dog i sin säng av sin förkylning. Är det klart?

Florentius Du kan etiketten bättre än jag och vet därför bäst hur man överslätar den med lögner.

Eusebius Kom! Få ut honom därifrån! Och få på honom byxorna! Detta är inte värdigt!

Florentius Det skiter väl han i. Värre är, att detta kan bara betyda en sak.

Eusebius Vad då?

Florentius Nu är Julianus kejsare.

Eusebius Ve oss!

Florentius Varför det?

Eusebius Han är inte kristen!

Florentius Då får han väl bli det, som alla andra. Konstantin blev det bara för politikens skull. Julianus är väl ingen sämre politiker än Konstantin.

Eusebius Jag bävar för denna nya situation. Detta kan leda till vad som helst. Allt vad vi kan göra är att åtminstone rädda den döde kejsarens ansikte.

Florentius Ja. Vi får sätta på honom byxorna, även fast han inte behöver dem längre.

Eusebius Hur kan han verkligen ha dött?

Florentius Många dör av att skita ner sig ordentligt. Det är bara mänskligt. Vi hör bara inte talas om det, ty i samtliga fall är de överlevande ytterst angelägna om att få de stackars stolphaveristerna på med byxorna.

Eusebius Men en kejsare! Det är inte värdigt!

Florentius Ja, du sa det redan. Du glömmer, att även en kejsare är inte mer än en människa.

Akt IV scen 1. Det nya hovet i Konstantinopel.

hovman Vem är denne Julianus egentligen, vår nye kejsare, en helt ung man och ett oskrivet blad? Vad vet vi om honom? Vad kan vi vänta oss av honom?

Priscus Det skall jag tala om för dig. Han är världens hopp, det enda vi haft på mer än hundra år, den bästa chans till förnyelse som romarriket fått sedan Trajanus dagar.

hovman Men de säger att han inte är kristen.

Priscus Äntligen en som inte är det! Äntligen en som just därför kan vända upp och ner på världen, sätta kristendomen på plats och damma av den och återställa ordningen!

hovman Om han vänder sig mot kristendomen blir det total oordning i hela världen.

Priscus Nej, han vänder sig ifrån den! Han vänder den rätt! Han skiter i den för att ägna sig åt väsentligheter och världsordningen!

hovman Vi kan inte gå tillbaka. Kristendomen har erövrat världen för att behålla den. Vi är här för att stanna. Försöker Julianus rubba kristendomen det minsta blir det bara fullständigt inbördeskrig.

Priscus Du tycks inte fatta. Han struntar i kristendomen. Han bryr sig inte om den. Han låter den vara och lägger den bakom sig som den bakåtsträvande vidskepelse den är. Det är för resten kristendomen som står för alla inbördeskrig i världen med sina evinnerliga erbarmliga schismer och bråk om en enda bokstav i deras absurda trosbekännelse!

hovman Menar du, Priscus, att Julianus tar avstånd från sin företrädares arianism?

Priscus Han tar avstånd från alla hårklyverier och småaktigheter och inskränktheter och vidskepligt bakåtsträveri! Därför tar han avstånd från kristendomen! Har du fattat?

hovman Konstantin den store gjorde kristendomen till statsreligion en gång för alla.

Priscus (ger upp) Nej, han har inte fattat.

Libanius Här kommer kejsaren nu. Han verkar ta det ganska lätt.

hovmannen (faller på knä, liksom många andra) Hell, Caesar Augustus! Men vi saknar ett diadem på ert huvud. Ingen purpur? Ingen högtidlig tronbestigning? Inga ceremonier?

Julianus (har inträtt som en enkel man) Augustus själv uppträdde enkelt utan åthävor och utan belastningar i form av fåfänga, etikett och ceremoniel. Jag är bara en vanlig människa, och ingen titel skall kunna sätta någon mask på mig. Jag kom hit bara för att proklamera mitt omedelbara reformprogram.

(sätter sig på tronen och tar fram ett dokument)

Hädanefter råder det religionsfrihet i hela det romerska riket. Ingen får förföljas för sin religions skull. Alla tempel som förstörts av de kristna för att omvandlas till kyrkor skall de kristna återställa till deras ursprungliga skick på deras egen

bekostnad. Ingen religion skall någonsin mer få bli statsreligion. Ingen gud skall få anses för mer än någon annan, då alla gudomliga manifestationer är ett uttryck för en och samma universella gudomlighet – allt som dyrkas skall vara lika heligt, vare sig det heter Apollon eller Afrodite eller Jesus eller Zeus eller något annat.

hovmannen Ursäkta mig, Caesar Augustus, men ämnar ni då återgå till Diocletianus dagar med fritt fram för förföljelse av alla kristna?

Julianus Var inte löjlig. Vi är alla bara människor, ingenting annat, kristna eller icke kristna, och ingen blir mer än någon annan för att han anser sig heligare än någon annan. Alla skall vara lika inför lagen, vilket utesluter alla privilegier. Så enkelt är det.

hovmannen En sådan världsreform kommer att ta en livstid att genomföra.

Julianus Vilken tur då att jag är ung och kommer att hinna genomföra den. Hela detta världsrike behöver ryckas upp från det trask det gått ner sig i med att försjunka i religiös alienation, och det är därför min första plikt som kejsare att återföra riket till verkligheten. Kristendomen är ingenting annat än verklighetsflykt, som måste inverka menligt på världsordningen genom splittring och mental förvirring. (*reser sig igen från tronen*) Men till den verklighet vi äger att rycka upp till nuet hör även det krig som Persien utmanat oss till med att förstöra den blomstrande staden Amida.

Libanius Kung Sjapur har uttryckt en önskan att skicka en delegation för fredsunderhandlingar.

Julianus Han vill alltså vinna tid för att kunna behålla vad han berövat oss. Saken är inte så enkel. Vi har ibland oss sedan gammalt Ormisdas, Persiens rättmätige arvinge till tronen, som Sjapur och hans familj usurperat honom ifrån. Det är vår plikt att återinsätta Ormisdas på den tron som tillhör honom, och det krig som Sjapur inlett mot oss är vårt gyllene tillfälle att kunna göra det.

hovmannen Om jag inte minns fel är Ormisdas kristen?

Julianus Ja.

hovmannen Det gläder oss att ni vill fortsätta kejsar Constantius krig mot barbarerna.

Libanius Det kan bli en långvarig och blodig historia. Vore inte fred att föredra, om vi har möjlighet till det?

Julianus Libanius, min älskade lärare, vi kan inte lämna det persiska kriget oavslutat. Min farbror Constantius samlade ihop en väldig här i Antiokia som bara väntar på att få krossa detta Persien, som alltid huggit oss med dolkar i ryggen. Ingen har lyckats sätta Persien på plats sedan Alexander den stores dagar. Nu har vi chansen. Vi har inte råd att missa den.

Libanius Vad vill du åstadkomma?

Julianus Ett upplyst världsrike med god inre ordning under upplysningens ledstjärna under den ständiga expansion som Trajanus och Marcus Aurelius förespråkade och även genomdrev, under ständigt besegrande av tyranner för utbredning av vår kultur, civilisation och goda samhällsordning med sunda medborgerliga rättigheter för alla som håller sig till den lag som skall vara lika för alla.

Libanius Du talade om att rycka upp vårt rike tillbaka till verkligheten. Är det då realistiskt att satsa på ett underkuvande av hela Persien för att på dess tron placera denne kristne Ormisdas som romersk lydkonung?

Julianus Nej, medkonung, liksom konungen av Armenien, som också är kristen.

Libanius Jag skulle aldrig för ett ögonblick lita på någon kristen när det gäller makt och världspolitik.

Julianus Du slipper. Det är nu min huvudvärk. Men din fråga är skälig. Alexander klarade av Persien, alltså kan även vi göra det. Men vi får ta ett steg i sänder och en dag i sänder och se vad som händer. Till att börja med gäller det att äntligen sätta Constantius armé i bruk mot Persien, för vilket syfte den skapades. Vi inriktar oss till att börja med mot huvudstaden Ktesifon där Eufrat och Tigris går samman. Lyckas vi inta Ktesifon har vi Persien i vår hand. Mera behövs inte.

Libanius Lycka till, Julianus Caesar Augustus.

Priscus Jag följer med honom och bevakar honom.

Libanius Gör så. Se till att han håller sig i skinnet.

Priscus Lita på mig. Jag är inte kristen.

Libanius Men halva hans armé kommer att vara det.

Priscus Den sämre delen. Nästan alla officerer är bildade.

Libanius Se för all del upp med dem som inte är det, för de är kristna.

Priscus Lita på mig.

Scen 2. Antiokia.

Några kristna sitter och resonerar.

1 Vet någon hur långt han kommer att gå egentligen?

2 Vi har att befara det värsta. Han har redan satt i gång. Plikten för de kristna att återställa alla förstörda tempel och själva betala för det är bara en yttre markering. I det fördolda har han satt i gång en kampanj för att genom förtal och propaganda helt underminera kristendomen.

3 Det är inte acceptabelt.

4 Det är det jag menar.

1 Men han är ju också vettig och dessutom duglig, och han jämförs redan med Marcus Aurelius.

2 Även Marcus Aurelius förföljde de kristna.

1 Men det gör inte Julianus.

3 Ännu.

1 Ingenting tyder på att han direkt kommer att göra det. Han hatar oss inte. Han bara föraktar oss och är likgiltig för hela kristendomen. Han blev väl allergisk mot den som barn när hela hans familj utrotades av uttalat kristna kejsare och så härdad att han blev likgiltig.

2 Faran ligger och väntar, och vi kan inte ignorera den. Hans politik kommer enbart att få negativa konsekvenser för världskristendomen. Han har redan ryckt undan marken från under våra fötter med att avstatliga kyrkan och tvinga oss betala för kristnade tempel utom förnedringen i att vi måste återställa dem.

3 Han får inte överleva detta persiska fälttåg.

4 Nej, han får inte komma levande tillbaka till Konstantinopel.

1 Och vilken kristen skall då ta ansvaret på sig för att mörda en duglig kejsare?

2 Det finns bara ett sätt. Vi får smuggla in någon kristen i hans omedelbara närhet, någon munskänk eller kammartjänare, som alltid förblir i hans närhet och då vid ett lämpligt tillfälle kan förgifta honom.

5 Det går inte. Han är för fysiskt frisk. Han har ytterst enkla vanor och frossar aldrig i mat eller dryck. Skulle han bli sjuk skulle det väcka misstänksamhet, då han aldrig blir sjuk av naturen. Nej, han måste söras dödligt i strid av någon man som i stridens hetta oförmärkt kan sticka en lans i sidan på honom.

3   Vi måste helt enkelt avvakta det rätta tillfället.
 4   Just det.
 1   Inser ni vad ni ger er in på? Han lever i askes och celibat som ett helgon och är den bästa kejsare vi haft kanske sedan Marcus Aurelius. Han är klok och högt bildad, har läst allt och är en lysande talare, och hela folket är med honom.
 2   Utom de kristna, som unisont fördömer och förbannar honom som avfälling.
 1   För att de känner sig hotade av hans tvivel och kritik, men hur verkligt är hotet? Är det reellt eller bara något vi inbillar oss? Det är det vi inte vet, men jag tror det är det senare.
 2   Är du med oss eller emot oss?
 5   Tänk på att hela kristendomen är i fara och att bara Julianus död kan rädda den.
 1   Jag tvär mina händer och lägger mig inte i. Gör vad ni vill, och jag tänker inte förråda er, och om ni offerar Roms bästa kejsare för kristendomens skull blir det enda jag gör åt saken att tiga, då det inte kommer att saknas andra att anklaga er. Jag vill bara inte ha någon del i ansvaret för ett kristet kejsarmord.
 2   Då kan du gå. Vi skall hålla dig utanför. (1 gång)
           Till saken. Vem skall vi placera i hans närhet som vår agent och hans lämpliga mördare?

Scen 3. Det inre av ett tält.

Julianus   Helst återvände jag aldrig mer till Konstantinopel, Sallust. Den staden ger mig skrällen genom sin kejsarlighet. Hur mycket jag än föddes till kejsare så är kejsare och maktmänniska det allra sista jag är i mig själv. Jag kanske skulle ha gett efter för onkel Constantius krav att jag återvände till studierna i Athen. Då hade vi sluppit både inbördeskriget och detta persiska krig.

Sallust   Rom kan inte undvara dig, Julianus. Du är rätt man på rätt plats och som sådan outhärlig. Bara du kan nu vrida historien rätt igen.

Julianus   Det borde aldrig ha blivit någon kejsare från början. Julius Caesar var duglig men drucknade i sina later och berusades av sin fåfänga. Både Claudius och Marcus Aurelius ville återställa republiken.

Sallust   Det kan du göra när du segrat över perserna.

Julianus   Det vore nästan det enda jag som kejsare skulle kunna ha att leva för. Allt annat är bara fåfänga och besvär, vanmakt och leda, ständig överansträngning och sömnlöshet, och bråk och konflikter in absurdum. Jag längtar hem till den stilla betraktelsen i studierna av Homeros och Plutarkhos, Platon och Plotinos och de stora tragödena.

Sallust   När Rom är republik igen är du en fri man som kan göra vad du vill.

Julianus   Du ger mig något att leva för.

Sallust   Jag ger dig något viktigt att göra som kejsare.

Julianus   Ktesifon först, så att vi får rätt man på tronen i Persien. Det är egentligen min enda ambition som människa, Sallust: att göra vad som är rätt. Bara man gör det är livet värt att leva under vilka omständigheter som helst. Problemet med mänskligheten är att de flesta hellre gör orätt, och det värsta problemet därvidlag är att de kristna i kristendomens namn påbjuder och vill legalisera det.

Sallust   Därför kommer de gammaltroende att segra. Hellenisterna kommer att segra över de kristna genom sitt förnuft och sin tolerans.

Julianus Glöm inte judarna.
Sallust De kristnas fanatism har sin upprinnelse hos judarna.
Julianus Men om vi restaurerar alla fallna tempel måste vi också restaurera judarnas. Annars är vi inte konsekventa.
Sallust Du är och förblir en idealist med ett rättvisesträvande in absurdum.
Julianus Jag är ju kejsare, Sallustius. Utan de kvaliteterna har ingen rätt att vara kejsare.

(*Nevitta kommer in.*)

Nå, Nevitta, vad nytt om den oerhörda konspirationen mot mitt liv?

Nevitta Alla kristna officerare ligger bakom den.
Julianus Naturligtvis. Men de kan inte göra det själva, så vem skall de tubba till att göra det? Hela kristendomen är ohjälpligt en självmotsägelsefull paradox. Det är kärlekens religion, men de sår bara split och hat, och hur mycket de än predikar att man skall älska sin nästa är det nästan en självklar plikt och oskriven lag hos dem att alla icke-kristna måste hatas och utrotas. De predikar att vända andra kinden till vad man än utsätts för men konspirerar för att mörda sin kejsare men kan inte göra det då de är rädda för den helvetets eviga eld som blir det eviga straffet för varje mord, men mig, som aldrig mördat någon, ser de redan som brinnande i den eviga fördömselden. Hur kunde någon över huvud taget gå på fanatismens dödliga och omänskliga självbedrägeri? Är då mänskligheten så hopplös att den måste betecknas som fördömd i evighet av sitt eget vanvett och dumhet, med bara några olyckliga få som undantag, som måste leva med detta helvete som de genomskådar, som ingen genomskådar som deltar i det?

Nevitta Konspirationen måste tas på allvar. De kommer inte att ge sig förrän de åtminstone har försökt, och de tänker inte försöka förrän de tror sig säkert kunna lyckas.

Julianus Alltså är det bara att invänta dem och hålla på som vanligt tills den dagen kommer. Jag har ingenting emot att bli en martyr för den kristna fanatismen. Hellre det än att som min farbror dö helt avhumaniserad av sin paranoia, bitter och sjuk på toaletten.

Sallust Det är bara ett rykte.

Julianus Som effektivt har kvävts för att det troligen var sant.

Nevitta Vore det ändå inte säkrast att avbryta fälttåget och återvända hem medan vi ännu bara har haft segrar att fira?

Julianus Nu låter du som Libanius och alla andra kloka fegisar. Skall vi då ge upp när vi är som mest segerrika? Vi lyckades nästan ta Ktesifon! Vi hade kanske tagit huvudstaden om inte general Victor blivit feg och tvekat. Vi har ännu inte hört någonting från Procopius, som skulle ha varit här för länge sedan med sin armé, och vi vet inte varför han är tyst.

Nevitta Han är kanske kristen och inväntar nyheten om din död.

Julianus Han är min general först och främst och måste som sådan lyda order. Det har han inte gjort eller inte kunnat göra. Så länge vi inte vet vad det är med honom får vi stanna här. Har han råkat illa ut måste vi retirera, om han är på väg gör vi klokast i att stanna kvar, och om han bara tredsas lär vi få veta det också. Vad tror du, Sallustius?

Sallust Jag är rädd att Nevitta har rätt, att han bara väntar på nyheten om din död.

Julianus Då får vi inte låta honom vänta, eller hur? Vi bryter belägringen av Ktesifon. Ge order om avmarsch norrut.

Sallust Och kung Sjapurs fredsmäklare? Skall vi lämna hans fredsanbud obesvarat?

Julianus Vi har ännu inte fått Ormidas upp på sin tron. Så länge det finns hopp om att vi kan få det låter vi Sjapur bäva.

Sallust Det är som om du levde mest av allt för att oavbrutet höja spänningen på din spända sträng. De kristna hotar dig till livet genom en okänd sammansvärjning, Procopius håller dig i ständigt stigande spänning med att vägra höra av sig eller komma med sin armé, medan din armés belägenhet bara därför ständigt blir mera spänd genom den stigande krisen av ovisshet, medan du fortfarande tror du kan erövra Asien. Eller gör du det?

Julianus Om Procopius kommer kan vi göra det. Om han inte gör det kan vi inte göra det. Han har inte gjort det, och jag har därför uppgett mina Alexandersdrömmar. Vi kan aldrig bli som han, då han var alltför unik. Jag är bara den siste av hans epigoner, och min nemesis är kristendomen, om Procopius är kristen.

Nevitta Han är kristen. Bara därför saboterar han dig.

Sallust Alltså får vi ta i tu med honom och så länge låta Sjapur vinna. Det gör oss alla ont, romarriket, och världen och mig, då vi kunde ha överträffat Alexander.

Akt V scen 1. Delfi, samma scen som akt I scen 1.

Mirella Hur gick det till när han dog?

Krysanteus Ingen vet. Under återmarschen norrut anfölls vi hela tiden i ryggen av perserna. Vid en av dessa skärmytslingar fick Julianus ett spjut i sidan som gick in i hans lever. Det kunde inte dras ut. Det gick inte att rädda hans liv. Men han höll sitt eget lysande begravningsstal inför sina generaler.

Mirella Och var det då som alla säger perserna som sårade honom till döds och inte någon kristen?

Krysanteus Libanius hävdade alltid att det dödliga spjutet var romerskt, alltså dödades han av sina egna, antagligen lömskt bakifrån i skydd av stridens hetta. När Theodosius blev den siste kejsaren av hela det romerska imperiet bönföll Libanius honom om en öppning och utredning av fallet Julianus, då han ansåg sig ha bevis för att Julianus fallit för en kristen sammansvärjning. Theodosius var kristen och vägrade. Det var också han som förbjöd allt vidare praktiserande av någon annan religion än kristendomen. Därmed gav han de kristna fritt fram att av hjärtans lust genomföra förstörelsen av alla hellenistiska tempel. Därför kunde de förstöra och plundra Serapion i Alexandria och mörda bibliotekets sista bibliotekarie utan risk för något åtal.

Mirella Vari bestod Libanius bevis?

Krysanteus Det får vi aldrig veta. Han hävdade att han i sin ägo hade Julianus egen dagbok och journal, och att han själv åhört den verkliga mördarens bekännelse långt efteråt. Han ville publicera dagboken och journalen, men Theodosius vägrade.

Mirella Men alla Julianus andra skrifter finns bevarade.

Krysanteus Ja, alla utom den viktigaste.

Mirella Var finns den nu?

Krysanteus En dag kommer den fram och blir offentliggjord. Det går inte att undertrycka sanningen i längden, och ju hårdare man försöker, desto mera eftertryckligt hämnar den sig, i synnerhet angående en person som Julianus, ty han

var inte som alla andra. Han var det lysande undantaget som bevisar evigheten och hoppet om den och om mänskligheten trots allt, ty han var som idealist obotlig. Han hade aldrig givit upp. Hade han fått fortsätta hade den hellensk-romerska civilisationen omfattat inte bara Persien men även de vilda germanernas länder norr om Rhen och Donau. Han var lika oöverbärlig som Alexander så länge han levde.

Mirella Men dog ännu yngre.

Krysanteus Ja, ett år yngre och tillräckligt ung för att aldrig dö.

Scen 2. Julianus dödsbädd i tältet. Generaler och vänner omkring honom.

Julianus Mina vänner, jag dör inte en dag för tidigt, och jag beklagar mig inte alls. Vi måste alla återbetala det liv vi fått till låns när fordringsägaren infinner sig, och ju villigare vi betalar, desto smärtlösare sker övergången, och desto klarare blir befrielsen, ty döden handlar bara om själens befrielse från kroppen, en god befrielse, ty själen är alltid frisk medan kroppen alltid blir dålig. Den är bara ett instrument att trakteras och utnyttjas tills det går under och ej mera kan stämmas och repareras. Då lämnar man det och skaffar ett nytt. Jag dör lycklig, då jag ingenting har att ångra. Jag förde er till seger över perserna och kallas bort av gudarna innan kriget övergått till besvikelse. Ni har vunnit en stor avslutande seger idag, och ni borde alla utan svårighet kunna komma hem helbrädda. Beträffande min efterträdare lämnar jag valet åt er. Jag vill inte ta risken att välja den bästa som då omedelbart riskerar att bli likviderad. Jag överlåter åt er att välja den lämpligaste, vem det än är. Gråt inte, vad ni än gör. Det är jag som borde gråta över er. Lämna mig nu med mina närmaste, så att jag liksom Cato den yngre får sluta mitt livs samtal under diskussioner om Platons Faidon.

(*Generalerna skingras. Endast Priscus och Sallust blir kvar.*)

Nå, Priscus, framförde jag det väl?

Priscus Det har varit få förunnat att få framföra sitt eget begravningsstal, och du gjorde det med den äran. Du har överträffat Marcus Aurelius.

Julianus Jag har svikit mitt ansvar mot honom och hans arv.

Priscus Det var inte ditt fel. Spjutet som nådde din lever var romerskt.

Julianus Jag vet.

Priscus Du vet vem som gjorde det?

Julianus Ingen nämnd, men det kan bara ha varit en. De kommer att välja dig, Sallust, till min efterträdare, då du är den bästa.

Sallust Då är det bäst att jag avstår, då det är bäst för alla att jag förblir levande och kan fortsätta ditt arbete.

Julianus Alla de som förtjänar principatet kommer att avstå. Därför blir näste kejsare en medelmått, antagligen en obildad kristen militärbuse.

Sallust Ännu viktigare att jag håller mig kvar vid livet.

Julianus Och du har dina studenter, Priscus. Mitt andliga arv, som jag fick från dig, återbördar jag i säkerhet hos dig. Jag hyser ingen oro för att åtminstone dina studenter någonsin skall få någon skev uppfattning om mig.

Priscus Sanningen segrar alltid och måste en dag även triumfera över den kristna förvirringen.

Julianus Inget ont om de kristna. De tror på Gud, som vi alla gör.

Priscus Men de gör anspråk på monopol.

Julianus Det är deras problem. Vi har vår Faidon. Med Platon och Sokrates är vi i säkerhet för dem. – Nå, Maximus, min privata överstepräst, vad har du att säga om min hädanfärd, du, som alltid gjort anspråk på att veta mer om gudomligheten och döden än någon annan? Har du ens läst Faidon?

Maximus (träder fram, har svårt att behärska sin rörelse) Min älskade kejsare, jag upplever det som den maximala gudomliga orättvisan att du, den bäste av alla kejsare, skall kallas bort med hela ditt lovande livsverk endast inledningsvis påbörjat.

Julianus Det är inte mitt fel. Det är ingens fel. Anklaga inte gudarna. Det bara blev så.

Priscus Och om spjutet slungades av en kristen, skall vi då inte ens anklaga de kristna?

Julianus Allra minst dem, ty om de var ansvariga...

Priscus Du vet mycket väl att de konspirerat mot ditt liv.

Julianus Om de var ansvariga visste de inte vad de gjorde. Deras okunnighet är att beklaga, inte att anklaga. Ingen är ansvarig för vad han inte vet och inte fattar. Om de anser att alla böcker är onödiga och därför kan förstöras utom sitt dilettantiska evangelium i fyra varandra motsägande versioner, där det mesta är hopdiktat i efterhand, så dömer de sig själva till ignoransens tröstlöshets fåfänga, och det enda de då är ansvariga för är odlandet och förvärrandet av deras egen dumhet. Jag är glad att jag slipper se dem och bråka med dem mera. Religiös enkelriktning och indoktrinering är det värsta som finns, ty det berövar människorna deras hjärna, förnuft och själ. Enda botemedlet är kunskap och upplysning. Därför är kunskap den högsta makten av alla, som Sokrates så riktigt påpekade, när han sade, att ju mera man vet, desto mera vet man att man inte vet. Kunskapen om all kunskaps otillräcklighet är på sätt och vis nyckeln till den högsta kunskapen, ty den inbillade säkerheten i att tro att man vet är narrens krona, som bara gör honom löjlig. Osäkerheten i medvetandet om otillräckligheten i all kunskap är vägen till ständigt ökad visdom, ty då ställer man helt naturligt kravet på sig själv att ständigt måsta veta mera.

Var inte, ledsen, Maximus. Döden går över. Livet går över. Allt går över. Jag finns alltid kvar, så länge ni tänker på mig. Jag slipper mig själv, och det är jag glad för, ty då slipper jag också den sjuka paranoia som binder all etablerad makt vid självupptagenhetens slaveri. I stället blir jag fri och kan skratta ut de kristna dårarna i evighet utan att de kan nå mig.

Sallust Vad har du emot de kristna egentligen? Är ditt avfall bara ett resultat av att hela din familj utrotades i kristendomens namn?

Julianus Du provocerar mig, Sallustius, och ställer en ledande fråga. Mitt ställningstagande mot dem var enbart förnuftsbetonat. Vad jag instinktivt har emot dem och emot all dogmatisk och kravmässig religion är att den förstör den andliga friheten och dödar fantasin. Den hellenska mytologin består av inspirerade och inspirerande sagor, som lyfter själen och befriar den genom sin skönhet och charm. Homeros är bara konstruktiv. Kristendomen är bara destruktiv. Jag är i själ och hjärta demokrat och hade helst som kejsare återetablerat den romerska republiken, nu hinner jag inte det, och som sådan är jag instinktivt emot varje slag av slaveri, i synnerhet själens slaveri, som är vad kristendomen vill tvångsinföra och det universellt. Det går inte.

Maximus Hade du då utrotat kristendomen om du fått leva?

Julianus Hade jag fått leva hade den tvingats inse sin egen absurditet och antingen reformerat sig själv i toleransens riktning, som Origenes försökte, eller upplöst och förintat sig själv. Jag hade inte behövt utrota den. Allmän upplysning och kunskap hade neutraliserat den. Ondskan är alltid självdestruktiv och gräver sin egen grav. Jag har alltid vägrat att befatta mig med den. Låt den rasa ut som en vanlig sjukdom, så nyktrar den sedan till och går över.

Maximus Som livet och döden, min älskade kejsare? Hur skall vi nå dig efter döden?

Julianus Tids nog kommer ni och håller mig sällskap. Så enkelt är det. Ingen är någonsin ensam i döden, ty det är då han återförenas med alla sina gamla vänner. Ta det bara lugnt, och lev så länge ni kan, så träffas vi sedan. Livet är en baggis, och döden skrattar ut det, som är det största skämtet, ty aldrig triumferar livet så som i döden. Det är summan av Platons och Sokrates Faidon.

Sallust Tack, Julianus.

Julianus Nej, det är jag som skall tacka er, för att jag fick leva och ha er som vänner. Den vänskapen dör aldrig. Lita på mig. *(Han börjar blöda ymnigt.)*

Sallust Levern är det organ som aldrig klagat förrän det dör.

Julianus (i svåra smärtor, hämtar sig med ansträngning) Det kändes blott som ett mildt slag. Jag hade inga smärtor och kände knappt någonting alls. Gudarna har gett mig sitt dråpslag med skonsam barmhärtighet, och nu först känner jag på allvar att det är färdigt. Farväl, mina vänner. Vi fortsätter att umgås i de gyllene drömmar som aldrig någonsin tar slut. *(dör)*

Sallust (sluter hans ögon) Det känns som om hela världen tog slut i detta ögonblick.

Priscus Den civiliserade, och vi är dömda att leva vidare i den ociviliserade.

Sallust Ack, denna förargliga mänsklighet, att den aldrig kan ta bättre om hand sina lysande undantag!

Priscus Man begriper sig inte på dem förrän när det är för sent, och då är det för sent.

Sallust Spara dina truismer åt dina studenter. En sådan som Julianus kommer aldrig någon att begripa sig på, varför man alltid kommer att fortsätta försöka. Kanske det är den kontinuiteten som trots allt kan rädda mänskligheten.

Priscus Ja, Sallust, det finns alltid trots allt de som alltid försöker fortsätta.

Sallust Kom, mina vänner. Låt oss ta hand om de stackars herrelösa soldaterna.

(tar om dem båda, och de går ut.)

(Julianus ligger ensam kvar i sitt blod på sin bädd.)

Konstantinopel 18.3.2010

Efterskrift

Pjäsen bygger huvudsakligen på Edward Gibbon, Viktor Rydberg och Gore Vidal med deras höga föredömen – Gibbons enda mästerverk "*The Decline and Fall of the Roman Empire*" är välkänt och inte minst stilmässigt omöjligt att överträffa, där nästan en tolftedel av hela verket ägnas åt Julianus och hans tid, Viktor Rydbergs "*Den siste atenaren*" är hans största och kanske Sveriges mest underskattade roman, och Gore Vidals "*Julian*" skriven under fem år i Rom (1957-62) är nog det bästa denna amerikanska klassiker har skrivit. Inledningspersonerna och –scenen (med även akt V scen 1) är lånade från Viktor Rydberg, resten är mest inspirerat av Gore Vidal, som dock strikt håller sig till Gibbons och andras redogörelser av fakta. Endast Julianus slutmysterium är olöst.

Även Henrik Ibsen skrev en pjäs om Julianus, "*Kejsare och galiléer*", som är hans största och viktigaste verk före "*Brand*". Denna pjäs läste vi för 30 år sedan men har helt glömt bort idag och har vi med flit lämnat därhän inför projektet med detta verk, för att med säkerhet kunna vara helt fria från någon misstanke om något lån från den store Ibsen.

För övrigt förekom det två Sallustius i Julianus närhet. Den förste blev kvar i Gallien, men han fann en ny sedan i orienten. Vi har låtit dem bli en person av dramaturgiskt naturliga skäl.